

Sınıfı Yeniden Tartışmak

Andrea Cavalletti, *Sınıf*, çev. Mehmet Fahrettin Biçici, Dergâh Yayınları, 2024, 152 s.

Değerlendiren: Ece Bengi Tüfekçioğlu

Uzun yıllardır sosyal bilimlerin mesele haline getirdiği “sınıf”ı en ince ayrıntılarıyla tartışan Andrea Cavalletti’nin eseri 2009 yılında kaleme alınmış, dilimize ise 2024 yılının Şubat ayında çevrilmiştir. Kitabında sınıfın sosyolojik tarihinden hareketle bir akış oluşturan Cavalletti’nin asıl tartıştığı konu sınıfın psikolojisi ve liderle kurduğu ilişkidir.

“*Modern toplum nedir?*” sorusuyla başlayan metin özellikle Foucault ile anılan *dispozitif* kavramını anımsatarak başlamaktadır. Toplumsal kurumların otoritesini devam ettirmekte kullandığı kontrol mekanizması olarak tanımlanabilecek *dispozitif* aslında bir yandan da toplumun kendisidir. Kendi düzenini üreten toplum bu düzeni korumak için düzensizliği de içermektedir. Cavalletti Durkheim’dan aktararak suçun ve suçlunun da toplumdan bağımsız düşünülmemeyeceğini ileri sürer. Suçluyu tasfiye etmek için modern ve demokratik toplum anlam üreterek toplumsal olguları besler, bu bağlamda hiçbir olgu *toplumsallaştıramaz* değildir (s. 13).

Sosyolojik bağlamda toplumsal her olgunun düzen açısından ele alınabileceği tartışmasından sonra sınıf kavramının irdelendiği eserde sınıfın yapısı, bileşenleri, psikolojisi işlenmektedir. Ayaklanma kavramını tıpkı diğer olgular gibi toplumsal düzenin bir parçası olarak gören yazar otoritenin ayaklanmayı bastırışının da düzenin devamını getirdiğini göstermektedir. Kurumların, güvenlik güçlerinin, muhbirlerin ve bahsi geçenlerin hareketlerinin arşivinin belli bir devamlılıkta aktığını söyler Cavalletti.

@ Ece Bengi Tüfekçioğlu, Arş. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, ecebengi.saglam@medeniyet.edu.tr, orcid.org/0000-0001-8375-231X

📖 Tüfekçioğlu, E.B. (2024). Sınıfı yeniden tartışmak. *Güncel Sosyoloji*, 2(1), 58-60

📄 guncelsosyoloji.com

📄 Online Basım: 30.06.2024

Bu kavramlardan hareketle isyanın da bir olağan akışta gerçekleştiğini düşündürür yazar. *Anarşist* de siyasi düzenin sonucunda isyan etmektedir. Eğer *normal* kavramı toplum kendisine işaret etmekte ise; *sağlıklı* ile *sağlıksız*'ın çatışması düzeni normal seyirde tutacaktır. Esere göre bir kitle, bir topluluk olmak tarihsel birikimden ziyade doğal bir içgüdü ile, hatta hayvani bir şekilde oluşmaktadır. Kalabalığın söz söyleyebilmesi için ise her zaman bir lidere ihtiyacı vardır.

Sınıfın var olabilmesi için de, hareketlerinin denetlenebilmesi için de en temel öğelerden biri şehirdir. Bireysel ve toplumsal karşılıklı alışverişi ile var olan şehrin ruhunda şehir plancısına da önemli bir iş düşmektedir. Yalnızca günceli analiz etmek değil, tarihi de bilmek önemlidir planlamacı için. Yeniden örgütlenen şehir kalabalıklar üretir, kalabalıkları besler ve kalabalıkları dağıtır.

Sosyolojik yazında Marx ile bağdaştırdığımız *sınıf bilincine* de çalışmasında yer veren Cavalletti Walter Benjamin'den atıfla sınıf bilincine sahip proletaryanın mücadeleye başladığı an kararsızlaşmaya da başladığını söyler. Kalabalık küçük burjuvaya da dönüşebilir, bilincine erişerek devrimci sınıf halini de alabilir. Yazar nasıl ki topluluk olma halini doğal bir içgüdü olarak tanımlıyorsa sınıf bilincinin de bu doğallığın sonucu olduğunu ve düşünömsel olmadığını ileri sürer.

Sınıfı oluşturan her bir bireyin psikolojisi ile topluluk olma halinin ruhsal bütünlüğünü tartışan yazar bu ikiliği tarihsel bağlam içinde ele almaktadır. Sanayileşme, üretim ilişkilerinin değişmesi, otoritenin yapısının ve kontrolünün değişmesi sınıfı ve kimliğini etkilemektedir. Sınıf olma sürecinde eskiden sefaletle karşı bir ayaklanmanın olduğunu ileri süren yazar, sosyal ve ekonomik şartlar değiştikçe sefaletten kaçış olmadığı algısıyla içsel bir *insan-dışlaşma* ile karşılaşıldığını söylemektedir.

Kalabalığın lideri ise kalabalığı ile aynı özelliklere sahiptir, onlardan ayırt edilememektedir. Telkin için kalabalık ile yakın olmalı, ancak kitleyi yönetebilmek için de belli bir mesafede durmalıdır. Liderin seçilmediğini, ortaya çıktığını Freudyen teoriden açıklayan yazar *lider ihtiyacı*ndan dem vurur. Hannah Arendt ise liderin liderlik ettiği kitlenin memuru olduğunu ve *yönlendirici işlevini* bu şekilde gerçekleştirdiğini söylemektedir (s. 49).

İşçinin emeği, ücreti, boş zamanını nasıl değerlendireceği; kapitalistin haksız kazanımı, faizi, zorunlu tuttıkları iki taraf arasında kendiliğinden bir muhalefet oluşturmaktadır. Sınıf bilincine evrilen bu muhalefet proleterin dayanışmayla ilişkilenmesine, onu bir dayanışma nesnesi haline getirmektedir. Dayanışmayla birlikte mücadele gelmekte, bu iki kavram birbirinden ayıramamaktadır.

Cavalletti'nin estetik ve çağdaş edebiyat profesörü olmasının etkilerinin ayrıntılı bir şekilde hissedildiği eserde bilin çakışı olarak tanımlanabilecek bir yazım tekniği kullanılmıştır. Tarihsel bir çizgiyi takip etse de deneme tarzını da anımsatan kaleme alınış biçimi kimi

zaman takibi zorlaştırmaktadır. Aynı zamanda eserin İtalyanca orijinalinden karşılaştırma imkânı bulunamasa da çevirisindeki ağdalı dil ve kavramların asıl dillerindeki karşılıklarının sıkça zikredilmesi kimi zaman okuyucuyu bağlamdan koparabilmektedir.

Kaynak açısından oldukça zengin olan bu metinde yazar kimi zaman edebi eserlere, kimi zaman da filmlere ve oyunlara atıfta bulunurken bir yandan da sosyal bilimcilerden uzun alıntılar kullanmaktadır. Metinde psikolojik yaklaşımlar sosyolojik teoriler kadar baskındır ancak bunların kullanımı kimi yerlerde sonuca bağlanamamaktadır. Deneme üslubu baskın olan bu eserde sınıf, kalabalık, kitle gibi kavramlar tartışılmaktadır fakat teorisyenlerin öne sürdükleri daha ön plandadır. Okura farklı bir deneyim sunan bu yazın araştırılacak çok kapı açsa da konunun bütünlüğünü takip eserin zorlu yanlarından biri olarak görülmektedir ve kaynaklar içerisinde yazarın kendi sözünü duymayı zorlaştırmaktadır.